

Και πάλι η ψυχανάλυση σώζει το σινεμά

του **Αλέξη Ν. Δερμετζόγλου**
Κριτικού κινηματογράφου
Ιατρού Μικροβιολόγου
alex_derm@freemail.gr

Και πάλι το σινεμά και τη φετινή περίοδο αναλύει ψυχαναλυτικά κάποιες κινηματογραφικές ιστορίες, αρκεί να θυμηθούμε τις ταινίες «**Ο Αντί-χριστος**» του Λαρς Φον Τρίερ, που δημιούργησε μεγάλη αίσθηση, αλλά και το καταφρονημένο «**Halloween 2**» κατά Ρομπ Ζόμπι με εξαιρετική ψυχαναλυτικά προσέγγιση.

Ακόμη, και οι «**Ραγισμένες καρδιές**» του Πέντρο Αλμοντοβάρ διαθέτουν πολλές αναφορές για τον οικογενειακό ευνοχισμό.

Επίσης, στην αρχή της σεζόν είδαμε τον τελευταίο «**Χάρι Πότερ**» αλλά και την ταινία του Όλιβερ Χίρσμπίγκελ «**Πέντε λεπτά πριν τον παράδεισο**» γύρω από το ιρλανδικό πρόβλημα.

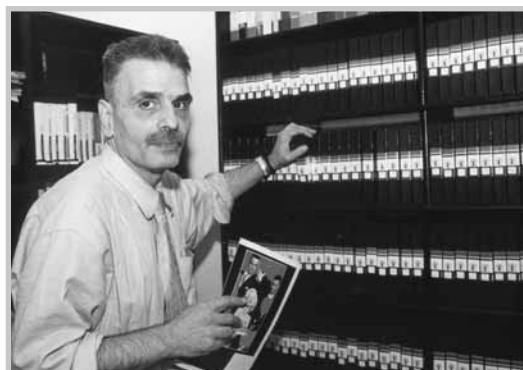
Πόσο, όμως, είναι σωστή η διανομή της ψυχανάλυσης στο σινεμά, κάτι που έγινε της μόδας λίγο μετά τον πόλεμο;

Έκανε εντύπωση η χιτσκοκική «**Νύχτα αγωνίας**» αλλά και ο Λανγκ λειτούργησε κάποιες φορές στις δημιουργίες του ψυχαναλυτικά. Όσο για τον μετρ του τρόμου συνέχισε να γυρίζει τέτοιες ταινίες («**Δεσμώτης του ιλίγγου**», «**Ψυχώ**», «**Μάρβιν**» κ.τ.λ.).

Οι Αμερικανοί σκηνοθέτες το έκαναν πολλές φορές, αλλά αξία και σημασία έχει η ποιότητα της ψυχαναλυτικής προσέγγισης.

Τις περισσότερες φορές ήταν αποτυχημένη στους Αμερικανούς με εξαίρεση τον περίφημο Τζέρι Λιούις και το διχασμένο υποκείμενό του («**Δάσκαλος για κλάματα**», «**Το νευρόσπαστο**» κ.τ.λ.), ήταν υπέροχη στον Μπουνιουέλ («**Το σκοτεινό αντικείμενο του πόθου**», «**Η διακριτική γοητεία της μπουρζουαζίας**», ιδίως «**Η ωραία της ημέρας**»). Ο κορυφαίος δημιουργός γνώριζε καλά πώς να αξιοποιεί δεδομένα και καταστάσεις.

Πολλές φορές η ψυχανάλυση είναι κατ' εξοχήν

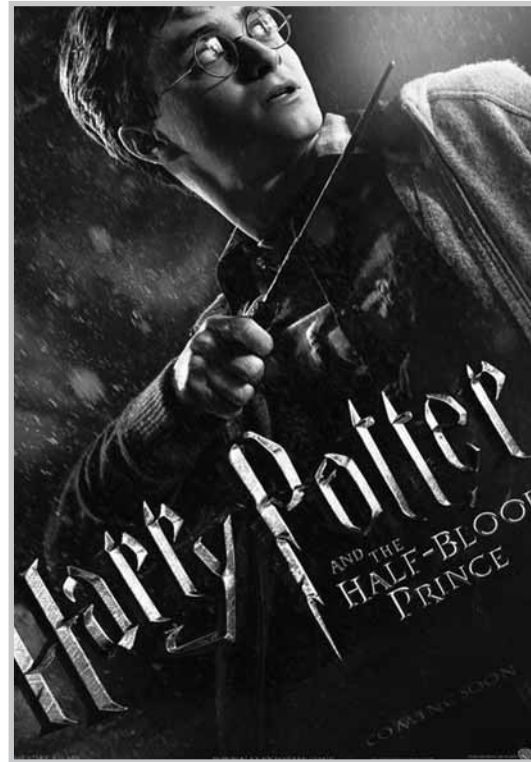
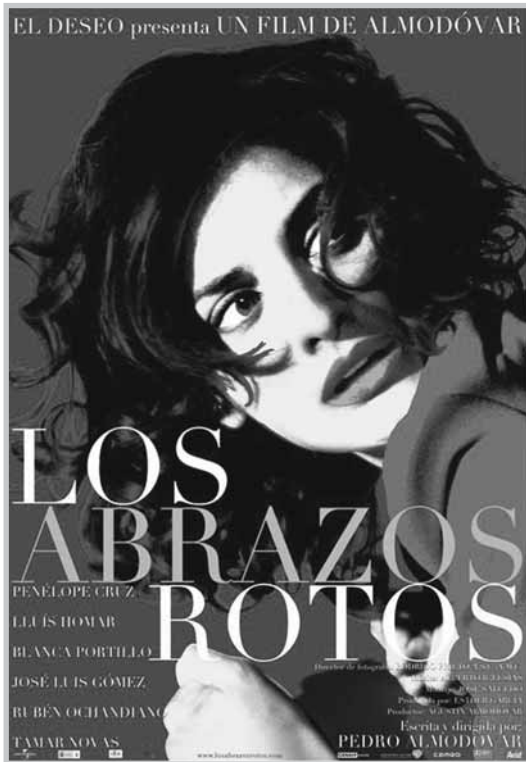

περιπτωσιολογική ή καθ' οδόν όπως συμβαίνει με τον «**Χάρι Πότερ**» και το «**Πέντε λεπτά πριν τον παράδεισο**».

Κάποιες άλλες είναι χυδαία «κονσέρβα» ή απλά φροϋδίζουσα. Γενικά, οι Ευρωπαίοι τη διαχειρίζονται καλύτερα. Ως παράδειγμα αναφέρω μια ταινία που κυκλοφόρησε μόνον σε DVD στη χώρα μας. Το «**Υποσυνείδητο**» με χώρα καταγωγής τη Γαλλία έχει να πει πολλά προς αυτή την κατεύθυνση.

Γενικά οι Γάλλοι εμφανίζουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Με σενάριο ή και με διασκευές ανάλογων βιβλίων επικεντρώνονται πάνω σε συγκεκριμένες διαδικασίες. Επιθυμούν να αποδείξουν κάτι (π.χ., ο Σαμπρόλ την ψυχοπαθολογία της αστικής τάξης), είτε την εγγράφουν (την ψυχανάλυση) μέσα από άλλες διαδικασίες ακόμα και από θρίλερ.

Να σας θυμίσω, π.χ., το «**Ένας δολοφόνος πέρασε**» του Μισέλ Βιανέ με πρωταγωνιστή τον Ρισάρ Μπερί και σκηνοθέτη του «**Υποσυνείδητο**». Ο Φρανσουά Οζόν αξιοποιεί πολύ την ψυ-

χανάλυση στις ταινίες του και πάνω απ' όλα ο Κλοντ Μιλέρ, ένας περίφημος αλλά πολύ αδικημένος δημιουργός. Αξίζει τον κόπο να ασχοληθεί κανείς μαζί του, γιατί δυστυχώς σπάνια έρχονται οι πολύ καλές ταινίες του στην Ελλάδα.

Η εθνική τηλεόραση φροντίζει κάποιες φορές να το κάνει. Κλασικό παράδειγμα παραμένει η «**Εκδρομή θανάτου**» (προβολή 10/8/2009, ET 1 21:00), ένα φιλμ του 1983 με την Ιζαμπέλ Αντζανί υπέροχη στον βασικό ρόλο. Για το σενάριο διασκευάζεται η νουβέλα του Μαρκ Μπεμ, που είναι μια πολύ παράξενη, ιδιόρρυθμη, ιδεοληπτική ματιά με την ψυχανάλυση να υπάρχει διάχυτη. Βέβαια, το φιλμ είναι αντιεμπορικό και σαφέστατα υπερρεαλιστικό (σχεδόν σουρεαλιστικό) και βαθύτατα μεταφυσικό.

Ο τρόπος που ένας ιδιωτικός ντετέκτιβ εμπλέκεται σε ένα μαγνητικό κλίμα αναζήτησης (θυμίζει Έντγκαρ Άλαν Πόε), που τον παρασέρνει σ' ένα μοιραίο οδοιπορικό. Η ταινία είναι «πειραγμένη», διαφορετική, πρωτότυπη και ένα κλικ παραπάνω από τον συνήθη αφηγηματικό ρυθμό.

Τα θρίλερ υπάκουαν πάντα σε κάποιους κώδικες. Ο Μιλέρ σκηνοθετεί εξεπίτηδες ψυχρά, αποστασιοποιημένα, κοφτά, με ελλείψεις, ψυχρά, με

υπαινιγμούς, «μαύρο» χιούμορ και ανάλογες διαδικασίες, που αξίζει τον κόπο να συζητηθούν.

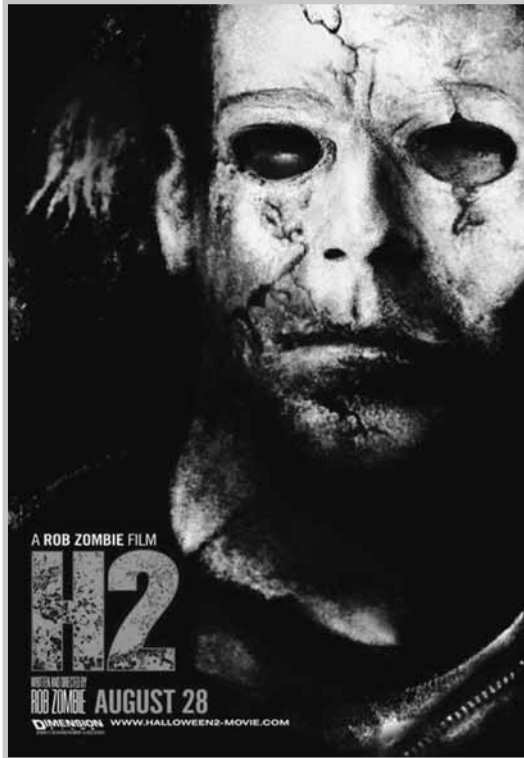
Δύσκολα παρακολουθείται η ταινία, και, αν δεν εισέλθεις στα εσωτερικά και τη λογική της, σε πετάει έξω. Ο Μιλέρ είτε συνειδητά είτε όχι δεν μπορεί να ακολουθήσει το πνεύμα του Μπεμ.

Παράλληλα, δεν επιθυμεί να μας εντυπωσιάσει με μια πυκνή αφήγηση, υποβλητική και φλασάτη. Ο σκηνοθέτης επιλέγει τη διαδικασία της τελετουργίας και την είσοδό μας σ' ένα τραγικό παιχνίδι.

Είναι ένα road movie μέσα στα στερεότυπα της ελληνικής και σαιξπηρικής τραγωδίας. Είτε μας αρέσει είτε όχι αυτός είναι ο τρόπος του. Βέβαια, τα πράγματα εξελίσσονται, αλλά η ψυχαναλυτική τεχνική στην ταινία παραμένει η ίδια κι ο Μιλέρ αξιοποιεί σαφή στοιχεία.

Πέρα από την ιχνηλασία μιας εμμονοληψίας, υπάρχει μια σαφέστατη ψυχοπαθολογία, όπου η διαταραχή είναι σε βαθύτερο επίπεδο. Ο Μιλέρ γνωρίζει να διασυνδέει το προσωπικό με το κοινωνικό και το γενικό.

Ως Γάλλος αποτίει φόρο τιμής στον Ζορζ Κλουζό, του οποίου κοπιάρει τον μισανθρωπισμό. Ο βασικός του ήρωας είναι ένας μισάνθρωπος, που έχει καταληφθεί από έμμονες ιδέες. Νομίζει πως η

ωραία, νέα κοπέλα (Ιζαμπέλ Αντζανί) είναι η χαμένη κόρη του. Παρ' όλο ότι είναι μια κατά συρροήν δολοφόνος, αυτός την παρακολουθεί μαγνητισμένος για άλλο λόγο. Έχει πλέον πλήρως καταληφθεί από μια εσωτερική αγωνία αναζήτησης και θανάτου. Ο Μιλέρ κάνει μια σπουδαία ταινία, αλλά 20 περίπου χρόνια μετά παίρνει την απάντησή του.

Ο Σον Πεν γύρισε τότε την «Υπόσχεση», ταινία που στη χώρα μας κυκλοφόρησε απ' ευθείας σε DVD. Για μένα, όπως έχω γράψει και στο παρελθόν, είναι ένα αριστούργημα. Θεωρώ πως εδώ ο Τζακ Νίκολσον (στον ρόλο του συνταξιούχου αστυνομικού) κοπιάρει τον Μισέλ Σερό σε άλλη μια εμμονοληπτική αναζήτηση.

Ο ήρωας δεν αναζητάει τη χαμένη κόρη, όπως ο Γάλλος, αλλά βρίσκεται στο κυνήγι μιας «Υπόσχεσης». Όχι μόνον αναζητάει τον κατά συρροήν δολοφόνο μικρών κοριτσιών αλλά επιχειρεί να προστατεύσει από μια πιθανή επίθεση και το κοριτσάκι της φίλης του.

Όλα τυλίγονται στο ονειρικό του εμμονοληπτικού και παρά το ότι έχει δίκιο, συντρίβεται, γιατί ποτέ δεν έψαξε τα κίνητρά του. Άρα, λοιπόν, ο δρόμος της αυτογνωσίας είναι επιβεβλημένος.

